

Halide Edib Adivar

Seviye
Talip

İclal Vanwesenbeeck'in sonsözüyle

HALİDE EDİB ADIVAR
SEVİYE TALİP

Can Miras

Seviye Talip, Halide Edib Adivar

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Hüdavendigâr Vilayeti Matbaası, 1910

Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Editör: Fatih Altuğ

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Başak Nur Vanlıoğlu

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4376-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750743764

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİDE EDİB ADIVAR
SEVİYE TALİP

Çevrimyazı ve yayına hazırlayanlar
İpek Hüner Cora – İclal Vanwesenbeeck

ROMAN

♥can

Halide Edib Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ateşten Gömlek, 2007

Handan, 2007

Mor Salkımlı Ev, 2007

Sinekli Bakkal, 2007

Türk'ün Ateşle İmtihani, 2007

Vurun Kahpeye, 2007

Son Eseri, 2008

Yolpalas Cinayeti, 2008

Tatarcık, 2009

Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri, 2009

Âkile Hanım Sokağı, 2010

Kalp Ağrısı, 2010

Zeyno'nun Oğlu, 2010

Çaresaz, 2011

Sevda Sokağı Komedyası, 2011

Kerim Usta'nın Oğlu, 2012

Dağa Çıkan Kurt, 2014

Yeni Turan, 2014

Hindistan'a Dair, 2014

Ateşten Gömlek (Günümüz Türkçesiyle), 2014

Vurun Kahpeye (Günümüz Türkçesiyle), 2014

Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri II, 2015

Döner Ayna, 2015

Sonsuz Panayır, 2016

Halka Doğru, 2017

Kenan Çobanları / Maske ve Ruh, 2018

Heyula, 2019

Harap Mabetler, 2020

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

ردتدردجا تبار برنسن بمبه افندی ورتدرد بناتمانه

تعلیم والدین
سویه طاب

عزری

خالده صالح

[خداوندگار ولایتی معایبه سندد طبع اولتشدور]

۱۳۲۶

Seviye Talip'in 1910 baskısının iç kapağı. Halide Salih imzasıyla yapılan baskının TBMM Kütüphanesi'nde bulunan bu kopyası, "Devletlu, necabetlu Prens Mecid Efendi Hazretlerine nişane-i tazim," ithafıyla Şehzade Abdülmecid Efendi'ye imzalanmış.

Yayına Hazırlayanların Notu

Bu kitap yayına hazırlanırken yazarın kullandığı dil ve kelimeler olduğu gibi bırakılmış, sadece imlası günümüz kurallarına uyarlanmıştır. Artık pek kullanılmayan kelimeler ve Farsça yapıli tamlamalar için metin sonuna, kelimelerin metinde geçen anlamlarını içeren bir sözlük eklenmiştir. Bunların dışında, okurun merakını uyandırabilecek kimi noktalarda açıklayıcı bilgiler ve Batı dillerinden aktarılmış kullanımların Türkçe karşılıkları dipnotlara eklenmiştir.

Halide Edib, 1909 sonbaharı ve 1910 kışı arasında yazdığı *Seviye Talip*'i ilk kez 1910'da, Halide Salih adıyla, Bursa'da, Hüdavendigâr Vilayeti Matbaası'nda bastırmıştır. Romanın Arap harfleriyle son baskısı ise 1924'te Orhaniye Matbaası'nda yapılmıştır. *Seviye Talip*'in Latin harfleriyle ilk baskısı Atlas Kitabevi tarafından Baha Dürder'in sadeleştirmesiyle yazarın ölümünden üç sene sonra, 1967'de yapılmış, daha sonra kitap 1973 ve 1987 yıllarında tekrar basılmıştır. Romanın Can Yayınları'ndan çıkan bu baskısı, metnin orijinal haliyle sunulduğu ilk detaylı metin çalışmasıdır. Bu çalışma için 1924 metni esas alınmış, 1910 ve 1924 baskıları arasındaki farklar dipnotlarda gösterilmiştir.

Kitabın 1924 kopyasına erişimimiz konusunda bizlere çok yardımcı olan Atatürk Kitaplığı çalışanlarına müteşekkirimiz.

1

Avdet

Sirkeci'de ekspres durur durmaz ilk gözüme ilişen şey uzunca boylu, siyah çarşafli bir kadının yanımdaki kompartımandan fırlayan bir adama, beyaz eldivenli ellerini zarif, samimi bir vazla uzatışı oldu. O vakit, geleceğimden benimkileri haberdar etmediğime nadim oldum. Hem de ne küçük, ne sefil mütalaalar üzerine onlara haber vermemiştim. Macide'nin¹ dallı, biçimsiz bir çarşafı, elinde paçaları düşük bir çocukla geleceğinden, halamın sert çehresinde istihfaflı bir tebessümle, arkadaşım Numan'ı –biraz pek de fazla bulduğum şık kıyafeti için– tezyif edeceğinden korkmuştum.²

Bunlar öyle küçük hiçlikler ki altı aylık aile hayatımda, bundan üç sene evvel, görünmez iğnelerle, esaslı olması lazım gelen mesudiyetimi didiklemişti. Üç sene evvel, yine bu istasyonda, böyle teferruatın hayatımdaki yekûnundan kaçarken, on yedi yaşında bir çocuk çehresine irsi bir teslimiyet ve inkiyat yerleşen Macide'nin durgun, siyah gözlerinde neden yaşlar eksik olduğunu düşünerek, müphem bir ezayla çıkmış gitmiştim. Bu üç

1. 1910 baskısında: Macide belki. (Y.N.)

2. 1910 baskısında: Halam ... tezyif edecekti. (Y.N.)

sene İngiltere’de ufak, şahsi bir servetin temin edebildiği kanaatkâr bir tarzda zamanımı tetebbua sarf ederek sade, sakin yaşamıştım.

Ben gittikten altı ay sonra bir çocuğum da olmuştu. Bunu Macide güzel fakat hiçbir şey ifade etmeyen yazısıyla yazmıştı. Zaten her on beş günde bir selamla başlayıp selamla biten bir mektup alırdım. Bazen çocuğun elini mürekkebe batırarak mektuba bastırıyorlardı. Fakat bir ana, bir baba ruhunu teshir edecek teferruat bu mektuplarda¹ yoktu. Yalnız çocuğun baba dediğini ve yürüdüğünü yazmışlardı.

Çok zaman Macide’nin bu sükûnperver, muti, biraz da sathi görünüşünden başka bir şahsiyeti var mı diye düşünmüştüm. Fakat hayır! Onlar bir sınıf genç kızlardır ki gazete okuyabilecek, mektup yazabilecek kadar okur, yazarlar; sonra bütün zamanlarını² ev hayatına hasrederler. Onlar için³ en tabii şey dikiş dikmek, ortalık süpürmek, yaygıları temiz, düzgün bulundurmamak, ortalıkta döküntü bırakmamaktır. Bunlar istihfaf edilecek şeyler değildir. Fakat onların⁴ bu kadınlıklarında bir erkeği sıcak bucağına koşturacak bir şey yoktur. Ne köşelerde tebessüm eden bir-iki çiçek, ne de temiz, zarif, sizi anlamaya, sizi eve ısındırmaya müheyya bir kadın görebilirsiniz. O daha arkasından iş entarisini çıkarmaya vakit bulmadan, siz eve gelirsiniz. Siz ona efkâr-ı hususiyenizden bahsederken onun endişenâk gözleri konsolun üzerinde toz arar...

İngiltere’de mümkün mertebe kadından uzak yaşadım. Oranın içtimai hayatıyla⁵ kadınlarını gördükçe mil-

1. “Bu mektuplarda” ifadesi sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

2. 1910 baskısında: hayatlarını. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: En tabii şey onlar için... (Y.N.)

4. Bu kelime sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

5. 1910 baskısında: hayat-ı içtimaisiyle. (Y.N.)

li bir noksan ruhumu tırmalardı. Onun için memleketimize yarayabilecek başka noktaların¹ İngiltere'yi gözden geçiriyordum. Fakat her yoldan kadın meselesi karşıma çıkar, sırtarırdı. Bu bir yoksulluk² ki hiçbir şey onun yerini doldurmuyor! Bunun için zamanımı felsefeye hasretmiştim.

Nihayet Meşrutiyet ilan edilince ana toprağın gizli bir el geldi, kalbimi kavradı. Memleketi görmek ihtiyacı İngiltere'yi bana zindan etti. Gözlerimi kapar³ bazen bir şimendifer penceresinden görülürken izbe bir sokakta, çatıları⁴ birbirine eğilen evlerin kapılarında yalınayak, yırtık basma entarili, çamurlarda oynayan küçük grupları görürdüm. Uyanık gözleriyle, küçük becerikli elleriyle bu çocukları, sonra onları kapı aralıklarından çağırarak, çalışkan, sabur solgun yüzlü kadınları ve ekseriyeti kahve önlerinde daimi bir atalet içinde görülen babalarıyla bu memleketi çok göreceğim gelmişti. Bana Londra'nın temiz geniş sokakları, muazzam binaları onun yarı naim, siyah, harap ev yığınlarıyla, çarpık sokaklarıyla kıyas kabul etmez derecede sevimsiz geliyordu.⁵

Meşrutiyet ilan edileli pek az bir zaman oluyordu, Bosna ve Hersek ilhakı, Bulgaristan istiklali, Girit meselesi birbirini takip etti. Vatanın bir köşesinde sessizce çalışmak için dönerken, Meşrutiyet'in verdiği ilk güzel⁶

1. 1910 baskısında: nikat-i nazardan. (Y.N.)

2. 1910 baskısında: yoksulluk. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: Gözümü kapar da bizim. (Y.N.)

4. 1910 baskısında: sakıfları. (Y.N.)

5. 1910 baskısında: Bunların uyanık gözleriyle, küçük becerikli elleriyle, sonra bunları kapı aralıklarından çağırarak, çalışkan, sabur solgun yüzlü kadınlar ile kahve önlerinde daimi bir ataletle ekseriyeti görülen babalarıyla bu memleketi çok göreceğim gelmişti. Yarı naim, siyah, harap ev yığınlarıyla, çarpık sokakları ile bana Londra'nın temiz geniş sokakları, muazzam binaları kıyas kabul etmez derecede sevimsiz geliyordu. (Y.N.)

6. 1910 baskısında: dilber. (Y.N.)

ümitler yerine endişenâk, meyas bir karaltı ruhumu gölgelendiriyordu. Acaba başımızı kaldırmaya bizi bırakacaklar mı diyordum. Köprünün üstüne doğru gelirken, bir arkadaşımın mektubunda “bütün varlıklarını tehziz eden büyük bir sevincin sarhoşluğuyla yanan müteheyyiç, hürriyetle çıldırmış” diye tavsif ettiği simalarda son vekayiyle sakit, tehditamiz bir tehevür, bir isyan, samimi bir elem kasırgası dolaşıyordu. Sonra bu elemin kalem efendilerinin, mektepli çocukların, hatta arabacılara kayıkçılara kadar hepsinin nasiyesinde aynı manayla uçtuğunu görünce kendi meyas ruhumda gurura benzer bir şey kabardı: Felaket ve tehlike önünde birleşen kalpler, düşmana karşı birbirine kilitlenen eller toptan tüfekten müessir müdafaalardır.

Memleketin havasında ihtizaz eden bu galeyan-ı umuminin cereyanına kendimi bıraktıktan sonra, aileme karşı epeyce bir tecessüsle¹ eve giriyorum. Acaba bu hali² onlar nasıl telakki ediyorlar? Milletin camit, esrar arkasında atıl, batıl kalanları! Onlar da nihayet uyandı mı? Duvarlar arkasında bütün dünyevi alakaları kocalarına münhasır olan kadınlar! O kocaların halet-i ruhiyelerine yabancı mı kalıyorlar? Zavallı kadınlar, ne kadar gevşek, ne kadar hararetsizdiler! Bundan da asıl mesul olanları çok sonra anladım ya...

Meşrutiyet'ten sonra kadınlarda büyük bir faaliyet görüldüğünü söylemişlerdi. Ben bu aralık bir kadın meselesi çıkmasına muterizim. Fakat bu meseleye karşı erkeklerin noktainazarını, onların ittihaz edeceği hatt-ı hareketi şayan-ı tetkik görüyorum.³ Bana geliyor ki memleket

1. 1910 baskısında: tahassüsle. (Y.N.)

2. “Acaba bu hali” ifadesi sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: Fakat bu meseleye karşı erkeklerin ittihaz edeceği hatt-ı hareket, noktainazarı, şayan-ı tetkik görüyorum. (Y.N.)

bu hususta ikiye ayrılmış olacak: Bir kısım, mutaassıp bir şiddetle bu şeyleri kökünden ezip mahvetmek isteyecek eskiler... Diğer kısım, kadınlar daha¹ hürriyeti hüsn-i istimal edebilecek bir talim ve terbiye almadan,² bir tekâmül-i ahlaki geçirmeden onlara mutlak³ bir hürriyet vermek isteyecek züppeler! Bir kısmı kadını esir yapacak,⁴ diğer kısmı ona süslü bir oyuncak nazarıyla bakacak. Eğer kadına arkadaş ve müstakbel unsurun⁵ yegâne validesi ve mürebbiyesi diye bakanlar ve onları o surette yetiştirmek isteyenler varsa bunlar ekalliyette veyahut nazariyesi bol, teşebbüsü az tarafta... Ben hangi tarafa mensubum? Pek bilmiyorum. Kadın meselesi için vazih bir fikrim ve arzum yok. Bu, beni içinden çıkılmaz bir muamma gibi yorar, esnetir. Zannediyorum ki şerait-i içtimaiyemiz kadınlar için derin düşünmeye müsait değil; bu teammuka gelmez ince meselelerden biri.

Arabayı Kısıklı'da bıraktım. Kalbimde hafif bir çarpıntı var: Çocuğumun yüzünü göreceğim. Eve yaklaştıkça felsefelerim çekiliyor. Şimdi bir fikr-i hâkimle başını zilletlerden kaldıran vatanıma dönüyorum. Bizim küçük, boyasız evin damını görünce adımlarımı sıklaştırdım. Yolun⁶ üstünden Macide'nin zenginleşmiş, vakurlaşmış küçük sesini işitiyorum:

“Anne, dikkat et, Hikmet düşecek. Şimdi çocuğa börek verilir mi ya? Midesi...”⁷

1. 1910 baskısında: kadınlara. (Y.N.)

2. 1910 baskısında: vermeden. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: Fransız-vari. (Y.N.)

4. 1910 baskısında bu cümle, “Bir kısmı kadına esir olacak” şeklindedir, ancak bu şekilde yazarın önceki cümlede verdiği anlam bütünlüğünü korumamaktadır. (Y.N.)

5. 1910 baskısında: unsur-ı müstakbelin. (Y.N.)

6. 1910 baskısında: Bunun. (Y.N.)

7. 1910 baskısında: Midesini bozacaksın? (Y.N.)

“Allah Allah! Sana kalsa çocuğu açlıktan öldürecek-
sin!”

Parmaklığın önünde durdum. İçeriye baktım. Mutfak¹ kapısı açık... Macide arkasını bahçeye çevirmiş, merdivende ayakta duruyor. Benim ısrarımla yapılan, giydirilen tuvaletler sandıknişin olmalı! Arkasında beyazlı siyahlı bir basma entari... Sade entaricik, belinden bağlanan beyaz bir kurdelenin ianesiyle,² uzun bir vücudun hatlarını, genç omuzlarının düşük güzelliğini meydana çıkarmış, merdivene yayılan uzunca eteği, boyunu³ uzatarak ona hemen klasik denecek sade bir mükemmeliyet veriyor. Siyah, gür saçları kalın bir örgüyle ensesinde toplanmış. Bu تنها yoldan adam geçeceğini hatırına bile getirmemiş olmalı ki başörtüsüz içeride yemek pişiren annesiyle konuşuyor.

“Macide! Macide!”

Yıldırım gibi döndü. Esmere çehresini hayret, sevinç ve tereddütle bir humret kapladı.

İlk hareketi merdivenleri atlayarak bana koşacağını tahmin ettiriyordu. Fakat başını mutfaka çevirdi, “Anne, Fahir⁴ geldi!” dedi. Ve merdivenleri epeyce bir telaşla inerek bana doğru geldi. Ben Macide’yi kollarımın arasında sıkarken, halamın dürüst çehresi mutfak kapısında görüldü. Önünde mahut dokuma önlüğü vardı. Fakat gözleri müsaadekâr ve mütebessimdi.

“Halacığım...” diye ona doğru koşarken, “Zarar yok oğlum, hürriyet var...” diyordu.

1. Özgün metinlerde “matbah” olarak geçmektedir, metnin anlaşılabilirliğini sağlamak amacıyla çevirimyazıda günümüz Türkçesindeki kullanımıyla “mutfak” olarak gösterilmiştir. (Y.N.)

2. 1910 baskısında burada “kadın” kelimesi yer almaktadır. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: boynunu. (Y.N.)

4. 1910 baskısında: Fahir yerine Lem’âi yazmaktadır. (Y.N.)

“Hala! Nasıl, hürriyetimizden memnun musunuz?”
O çoktan tenceresine dönmüştü.

“Hürriyetten kadınlara ne oğlum?” dedi, “Erkekler düşünsün.”

Bu aldığı cevaptan pek kırılmaya zaman kalmadan, mutfağın bir köşesinde önünde değnek geçili sandalyesinde oturmuş, kumral saçlı bir çocuk başının, mütecessis ve azıcık da korkak, bize baktığını gördüm. Bir saniye sonra kollarımın arasından kurtulmak için çırpınıyor, uluyordu. Halam imdada koştu.

“Daha beybabasını bilmiyor, benim oğlum... Hikmet, bak babaya!”

Üçümüz de etrafında gülünç bir endişeyle, pek tuhaf olmayan maskaralıklarla Hikmet’i susturmaya çalışıyoruz. Fakat bizim hiç muvaffak olmadığımız bir şeye benim parlak boyunbağı iğnesi muvaffak oldu: Hikmet¹ kendisine o kadar müştak olan kolların arasına girdi...

* * *

Uyandığım vakit Macide’yi yanımda bulmadım. Hikmet çıplak pembe ayaklarını ellerinin içine almış, kemal-i ciddiyetle birer birer parmaklarını çekiyor. Biraz ötede, mangalın başında, Macide, beyaz geceliğiyle oturmuş, muhteriz, yavaş hareketlerle, kar gibi beyaz örtülü bir kahve takımından bir şeyler alıyor, uzun, kalın örgüsü arkasında, alnında kıvrılan küçük bukleleri eliyle arada itiyor fakat bütün dikkati cezveyi taşırmamaya matuf!

“Galiba pişen kahveyi ben içeceğim.”

“Ben de zaten sizin için pişiriyorum.”

1. Bu kelime sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

Kemal-i itinaıyla kahveyi fincana boşalttı. Yatağıma getirdi.

“Bugün seninle kalksak, oğlanı alsak, Beyoğlu’na kadar yollansak olur mu?”

“O ne için?”

“Sizi şan-ı hürriyete layık surette donatmak için!”

Macide kızardı:

“Benim esvabım yok değil. Dün ortalık süpürdüm-dü de ondan arkamda o basma vardı.”

“Biliyorum ama sizin için azıcık para sarf etmek canım istiyor.”

Macide, Hikmet, ben üçümüz o gün Beyoğlu’na yollandık. Macide çarşaflanırken endişenâk gözlerle bana döndü:

“Alnımda kabarık saçlar yok da fena duruyor değil mi?”

“Yok,” dedim, “senin minimini kafanın arkasında kıvrılan bu örgüyü, çehrenin hututunu bozmayan, alnının etrafında taranıp da aralarında kıvrılan saçları, bunların hepsini, Parisli bir berberin elinden çıkmış başa de-ğişmem...”

Minnettar, parlak gözlerle başını bana çevirdi. Zan-nettım ki bu cümlem onun o gün bütün evzanında ahenktar, kanaatkâr bir memnuniyetin anahtarıydı. Yal-nız Karlman’da¹ kabarık saçlarıyla, korselerinden fırlayan mebzul göğüsleriyle, parlak kırmızı yanaklarıyla do-

1. İstanbul’un Levanten Yahudilerinden olan Karlman, ilk olarak Galata’daki büyük Millet Hanı’nın birinci katında Blumberg’le beraber Karlman ve Blumberg adlı büyük bir konfeksiyon mağazası açmış, 1896’da Blumberg’den ayrılmış ve İstiklal Caddesi üzerinde Maison Carlmann adlı konfeksiyon mağazasını açmıştır. Karlman ailesi daha sonra 1926’da satılığa çıkacak Bon Marché Pasajı’nı alacak ve bugünkü Odakule binasının yerindeki pasaj Karlman Pasajı olarak bilinecektir (kaynak: Behzat Üsdiken, “Karlman Pasajı”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul, 1994, s. 470). (Y.N.)

laşan satıcı kızlar¹ kaşlarının arasında artık öğrenmeye başladığım, istifhamkâr, mütereddit çizgiyi meydana çıkardı. Fakat Macide'nin bir-iki saat bekleyip² tadilat icra ettirdikten sonra yüklendiğimiz bluz paketleri, eteklik kumaşları ve Hikmet'in kostümleriyle dükkândan çıkarırken, o zihnini müteazzi eden bir şeyden bahsediyormuş gibi dalgın dalgın söylüyordu:

“Senin de benim gibi bu kabarık saçları sevmediğine memnun oldum. Bilsen, artık yırtık çarşafarla, hatta parçalanmış ayakkabılarıyla sokağa³ çıkan kadınlar bile⁴ Beyoğlu'ndan eğreti bir küme alıp alınaya yapıştırıyor. Geçende komşu hanım yalvardı da beni tiyatroya götürdü; görmeliydin...”

Kalbinin temayüllerine, zihninin düşüncelerine beni müşterek tasavvur ettiği bu şeyleri anlatırken genç, samimi bir neşeyle gülerek devam etti:

“Localardan alınanda okkalarla kıvırcıklar, arşınlarla kurdelelerden kuleler yükselen hanım başları görünüyordu.”

Bu cümleye tebessüm etmeden kendimi alamadım.

“Macideciğim, biraz insaf et; herkesin senin gibi okkalarla güzel saçları yoktur. Bir de bazı çehreler kendini göstermek için gösterişli saçlara muhtaçtır.”

“Peki ama bunu yırtık pabuçlu bir kadın takdir ederek mi yapıyor?”

“Bu da doğru; ama kendilerine hiç bakmayarak saçaklı başlar, düşük kıyafetlerle gezen kadınlarla bunların bir ortası⁵ bulunsa...”

1. 1910 baskısında: (vendeuse'lar) (Y.N.)

2. 1910 baskısında: uğraşip. (Y.N.)

3. Bu kelime sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

4. Bu kelime sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

5. 1910 baskısında: nokta-yı vasatyesi. (Y.N.)

Macide cevap vermedi. Zaten iskeleye gelmiştik.

Bazı şeyler var ki o, hiç cevap vermeden dinliyor, buna mütearız olduğundan mı yoksa anlamadığından mı bilemiyorum. Dün akşam ona hürriyetin memleket için ne demek olduğundan, kadınlara düşen yeni vezaiften bahsettim. Yine uzun bir sükût içinde, Hikmet'i yatır-makla meşgul oldu.

Bu üç senelik gurbetten sonra Macide'ye karşı nok-tainazarım, hislerim değişiyor; onun ciddiyetine, vakarı-na, aynı zamanda güzelliğine merbutiyetim artıyor. Yal-nız ufak bir endişem var; zannediyorum ki onun epeyce anut bir muhafazakâr hilkatı var. Buna razı olacağım ama bu muhafazakârlık köklenmiş bir taassup eseri ol-masın diye korkuyorum. Bu kadar tahavvül geçiren¹ va-tanımın benden beklediği hizmet Macide'nin Hikmet'in çehresiyle karşıma² çıkıyor. Belki istikbal, gelecek neslin³ kadınlarına mektepler, geniş fikirler, salim düşünceler verecek, talim ve terbiyenin vesaitini hazırlayacak.⁴ Fa-kat bizim gibi tahsil görmüş gençlerin en büyük vazifesi evinde nesl-i hazır kadınlarını uyandırmak, onları hayata karşı teşhiz⁵ ve milletin tekâmülü için hayırlı efale sevk etmek...

Görüyorsunuz ya, ben de istemeyerek kadınların ta-rafına geçiyorum. Bunda Macide'nin güzelliğinin çok dahil olduğunu itiraf etmeye mecburum.

Bütün vaktim okumak, Macide'yle konuşmakla geçi-yor; bunda bir muallim tavrı takındığımı hissediyorum.

1. 1910 baskısında: bir vatanda. (Y.N.)

2. Bu kelime sadece 1924 baskısında yer almaktadır. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: nesl-i müstakbelin. (Y.N.)

4. 1910 baskısında: terbiyelerin vesaitini ihtar edecek. (Y.N.)

5. 1910 baskısında: hakiki. (Y.N.)

Macide'de bir Şeye dikkat ediyorum; bu¹ bulunduğu sınıf içinde ekseriyeti teŐkil eden kadınların sıfat-ı kâşife-sini iyi ifade eder sanırım. Vatan² fikri onda pek sarih değil, daha ziyade Müslümanlık, Hıristiyanlık namıyla dünyayı ikiye ayırıyor. Kendisine bunun üzerine çok Şeyler söyledim. Vatan ile dinin birbiriyle münasebeti olmadığını bir Rum Osmanlı, bir Ermeni Osmanlı, bir Türk, bir Müslüman Osmanlı kadar vatanı sevebileceğini söyledim. Ve istikbalde çocuklarımıza bütün bu noktainazarı ilka etmemiz lazım geleceğini anlattım. Dinledi, dinledi, başını kanaatsizlikle salladı.

“Peki, senin dediğini kabul edeyim ama bu gidiŐle korkuyorum ki çocukluğumdan beri inandığım Őeylere muhalif Őeylere de beni inandıracaksın...”

* * *

Avdetimden iki ay sonra Numan geldi. Rumelihisarı'nda oturuyor. Evlenmek üzere olduğunu söyledi ve Macide'yi düğününe davet etti. Anası olmadığı için davet etmek üzere kendisi gelmişti. Bunları söylerken istifhamla yüzüme bakıyor.

Numan'la mektep sıralarından beri arkadaŐız, adeta kardeŐiz. Numan pek iyi bir çocuktur. Yalnız biraz fazla FrenkleŐmiŐtir. Onun için hemen atıldı:

“Canım, senin madamla beni görüŐtürmeyecek misin? Düđün aile³ arasında oluyor. Karıkoca beraber geleceksiniz ya?”

“Dur, Bizim Macide'ye bir sorayım. Onun fikri pek seninle benimkine uymuyor.”

1. 1910 baskısında: ve kendisi. (Y.N.)

2. 1910 baskısında cümle “bu da” kelimeleriyle başlar. (Y.N.)

3. 1910 baskısında: familya. (Y.N.)

“Demek ki biz, zavallı insanlar, kalplerimizin elinde birer baziçeden başka bir şey değiliz. İyi geçen bütün bir hayat, uzun manevi perhizler, senelerce yerleşen esaslar bazen bir kadının parlak gözleri için altüst olabiliyor. Yoksa herkes metin de, ben ayrıca böyle zayıf mı doğmuştum? Bununla beraber esaslarıma, zevceme ihanet edecek bir şey yapmamıştım değil mi? O kadar elim arzular, iştihaklarla manen ve maddeten hasta olacak kadar ezilmiştim de yine Seviye’ye bir şey söylememiştim.”

Seviye Talip yapısı, kurgusu ve karakterleriyle Halide Edib’in en başından beri kısa hikâyeler ve makalelerin ötesinde bir roman yazarı olduğunu gösterir. Halide Edib’in korkusuzca yazdığı bu roman, politika ve aşkı bir arada barındıran bir Verdi operası gibidir. Bu romanda İkinci Meşrutiyet, 31 Mart Vakası, kanlı ayaklanmalar bir tarafta, yeni Türk kadını, modernleşme, medeniyet tartışmaları diğer taraftadır. Ortada ise tüm zayıflıkları ve arzularıyla insan vardır.

İclal Vanwesenbeeck

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib’in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskılarıyla Can Yayınları’nda.

#edebiyatımızınmirası #milliedebiyat #ilkromanlar #ikincimeşrutiyet
#yasakaşk #31Mart #Mısır #müzik

 can

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4376-4

9 789750 743764